

Praga, Ded, Komenského. Delo je tako samoniklo in slovansko, da se na prvi pogled razlikuje od podobnih del drugih pisateljev.

Predaleč bi zašel, ko bi našteval vsa dobra dela, ki je v njih govori o pouku v risanju in umetniški vzgoji. Omenim naj le še dve deli, ki obravnavata risanje na šolski tabli. Prvo: E. Weber, »Die Technik des Tafelzeichnens« — Berlin, B. G. Teubner, obsega knjižico z besedilom in veliko število prilog, ki so deloma izvedene v barvah. Drugo knjigo: A. Miklas, »Schreiben und Zeichnen an der Schultafel« — Dunaj, H. Kirsch, priporočam posebno se radi lepopsija, ki je tudi predmet tretje stroke.

Ker smo baš pri lepopsiju, naj omenim še nekatere knjige za ta predmet. Vsakemu učitelju so gotovo znane I. Levčeve »Lepopisne vaje«, ki so v metodičnem oziru vredne upoštevanja. Prav tako je se vedno uporabljiva: I. Ambros »Methodik des Schreibunterrichtes« — Dunaj, A. Pichlers W. u. S., ker ima dobre zgodovinske podatke in pa ker posebno poudarja vrednost stoječe pisave, ki se žal je pre malo upošteva v šoli. Moredni knjigi pa sta: E. Sack »Der Schreibeunterricht nach der Forderungen der Gegenwart« — Leipzig, Dürr in I. Pindur »Schreibunterricht und Lehrerbildung« — Opava, Buchholz u. Diebel. Kdor se posebno zanima za ornamentalno pisavo, ki jo lahko uporabljamo pri popisavanju risb, za plakate, naslove itd., ta naj si nabavi knjigo: Larisch »Unterricht in der ornamentalen Schrift« — Dunaj, Lehrmittelbüro für gewerbliche Unterrichtsanstalten.

Končujem za sedaj in ponovno pozivam vse one, ki čutijo v sebi moč, vojvo in dar, naj se z vneto poprimejo dela, plačilo za trud ne izostane, zakaj ne samo umazana papirnata krona ampak tudi zavest, da smo se z lastno silo dvignili, nas bogato nagradi za vse trpljenje.

Iz naše organizacije. Društvene vesti.

+ Učiteljsko društvo za kranjski okraj. Ker moramo poravnati ta mesec naročnino za liste svojih članov napram »Zavezni«, sem razposlal vsem članom, ki še niso plačali za letos članarino (celoletno 48 K), položnice in s vlničnikom označil na teh dolgujoči znesek. Tovariši in tovaršice, prosim vas, da ne provzročate nepotrebnega pisarenja in se odzovete tej prošnji, ko prejmete baš sedaj izdatne nove draginjske doklade, (izgovor: Ne morem dati, odpade!), za katere se je borilo največ naše stanovsko glasilo. Podpirajmo ga torej s tem, da storimo svojo dolžnost! Bis dat, qui cito dat. Blagajnik.

Učitelji radovljanskega okraja se snidemo 18. t. m. na Dovjem. Prihod s predpoldanskim vlakom. Obenem si ogledamo »Peričnik«. Upam, da nas bo lepo število. — Tajnik. Listnica uredništva.

Kronika.

Nemški naskoki na krško meščansko šolo. L. 1877. je veljosestnik in milijonar Martin Hotschevar, sin knetskih staršev iz Velikih Lašč, ustanovil pod vplivom tedanjega okrajnega glavarja Schönweterja — nemško meščansko šolo v Krškem. Učitelji so bili, razen enega vsi zavedni Slovenci in med učenci si malo katero leto našel Nemca; nadzorstvo šole je pa bilo prideljeno krškemu okrajnemu nadzorniku. Ta ureditev nemškemu »Volksratu« v Ljubljani, ki je tudi krško meščansko šolo smatral kot nemško posest, ni bilo všeč in zato je vlada l. 1895. poverila nadzorstvo šole — nadzorniku nemških šol prof. B. Knapitschu v Ljubljani. Tedaj se je pričela prava gonja proti narodnemu učiteljstvu te šole. Najbolj na poti jim je bil ravnatelj in slovenski šolski pisatelj Ivan Lapajne. Da se mu je prišlo lažje do živega, treba je bilo udariti tudi po ostalih učeni-

prvo leto je Knapitsch klasificiral ravnatelja za nezadostno, ostala dva učitelja pa za zadostno in povoljno klasifikacijo (zadnji red je dobil učitelj risanja, ker uspeh njegovega dela se z rzbami učencev ni mogel utajiti.) Povdarjemo še nekaj podrobnosti o Knapitschevem nadzorovanju. Učence je izpraševal vedno sam. Šolske knjige so morali zapreti. Vprašanja so pa bila tudi zanimiva, tako n. pr. a) Welche chemische Zusammensetzung hat der Dolomit? b) Welche Salze sind im Wasser aufgelöst? c) Mit welcher Stadt hat Passau die grösste Ähnlichkeit (na to njegov odgovor — mit Venedig!), d) Welche Waldbäume sind vorherrschend auf den Gebirgen Oberkrains? (prav primerno vprašanje za učence na Dolenjskem). Povedal jim je pa tudi, da pri Motniku (na štajerski meji) pridelujejo izvrstna vina, e) Ko učenec ni vedel, da je tudi v urinu sladkor, reče: »Der Bub' weiß nicht einmal, daß er eine Hornblase hat, f) Ko se mu je povedalo, da se zaradi pomanjkanja učencev sprejemajo v 1. razred tudi učenci iz okolice, ki le za silo nemško čitajo in katerim najlažji diktat dela težave, za to se pa tudi od takih učencev prvo leto ne

more veliko zahtevati; je zadril in odvrnil osorno: »Sie haben zu schweigen und nur zu folgen.« Ni čuda, da je vsled nadzornikovega nastopa prišlo že pri inspekcijski konferenci do prepira, kar je tudi nadzornik poročal okrajnemu šolskemu svetu. Na glavarjev pritisk je okrajni šolski svet sklenil, da se da meščanskim učiteljem ukor ali on s tem še ni bil zadovoljen ter je od deželnega šolskega sveta zahteval, naj seučitelje kaznuje z odtegnitvijo petletnic za tri leta. Kar mu pa ni obveljalo, če tudi je očrnil učitelje, da so radikalno nacionalnega mišljenja, katerim načeljujeje ravnatelj sam. Kako izboren pedagog je bil to, dokazujejo tudi njegove zahteve na nemških ljudskih šolah v Ljubljani. Tako je zahteval od učencev 1. razreda sredi šolskega leta, ko učenci se dobro brati ne znajo, celo cesarsko pesem na pamet. Učenci 2. razreda naj bi pa poznali že nočel in tak šušnar si je upal izkušeni šolsnikom očitati »Größenwahn.« Bil je pa tudi prav korajžen nemški korenjak ter se je javno v gostilniški družbi v Krškem izrazil, da bo L-u že vrat zavil (dem werde ich schon das Gnack brechen). Ali — večkrat človek obrača, Bog pa obrne; Knapitsch je bil kot ravnatelj učiteljska prej odstavljen kakor L. in tudi že počiva v krtovi ceželi, med tem, ko se junak Lapajne, ki je veliko let tudi na Štajerskem boril s šovinistično nemško birokracijo, — še življenja veseli.

Po Knapitschevem odhodu na učiteljske v Celovec se je gonja proti L-u nadaljevala, naslednji nemški nadzorniki Benda, Profit in Belar so še nadalje preganjali ravnatelja. Slednjemu se je tudi posrečilo nasilno upokojitev tega zaslužnega moža; toda nemškega ravnatelja pa vendar niso mogli nastavit, četudi je Benda med kompetente privabil svoje rojake iz nemških krajev Češke. — Ko je deželni šolski nadzornik Suman nadzoroval meščansko šolo in bil z uspehi zadovoljen, je dobil od deželnega predsednika ukor. Da se pride L-u do živega, je bilo treba nastavit tudi posebnega nemškega deželnega nadzornika in Suman je napravil dober dovtip, da bomo imeli na Kranjskem kmalu tudi 2 predsednika, enega za Slovence, drugega za Nemce. Kot najpripravnejše orodje za izvršitev radikalno nemških namenov so izbrali renegata Belarja. Ta se je tudi še med vojno posebno odlikoval ter z veliko vneto sodeloval pri izbacanju slovenskih čitank iz srednjih šol. Spodtkal se je celo nad krasno Koseski-jevo pesmijo »Kdo je mar«, ki je vedno spodbujala našo mladino k marljivosti; obsodil je pa tudi tisto, ki jo je uglasbil njegov rajnik oče. Ali tudi tega neznačajneža je zadela zaslužena kazen, v Jugoslaviji ni prostora za take nadzornike.

Z državnim prevratom so se pa tudi razmere na krški meščanski šoli jako spremenile. Šola se je postavila na pravo pedagoško podlago, vpeljal se je materni jezik učencev kot učni jezik. — S tem je bila popolnoma poražena zlobna namera nemškega »Volksrata«, ki je tudi izginil iz Ljubljane. V slovo mu pa kličemo: »Finis Germaniae v Jugoslaviji!« — 1 —

Po slovanskem svetu.

Iz čehoslovaške republike.

— Srbohrvaščina v čeških šolah. Vlada čehoslovaške republike je sklenila, da bodi srbohrvaščina na vseh šolah obvezen predmet.

c. Češki boj proti alkoholu in nikotinu. Poslanice dr. Masarykova, Ecksteinova in Kuneticka so predložile narodnemu zboru nujni predlog sledeče vsebine:

1. V učne načrte vseh razredov ljudske, meščanske in srednje šole naj se sprejme pouk o pogubnem vplivu alkohola in nikotina.

2. V ta namen naj se razpišejo številne nagrade za protialkoholne in protinikotinske članke za čitanke in berila.

3. V višjih razredih naj se uvrste poleg člankov o prirodnoznanstvu tudi fiziološki-higijenični članki.

4. Šolskim knjižnicam je preskrbeti poučne knjige in brosure protialkoholne in protinikotinske tendence.

5. Učiteljem naj se da r. a. razpolago, in sicer brezplačno, strokovna literatura, abstinenčni listi in nazorila.

6. Kjer so roditeljski večeri v navadi, naj učitelji poudče stariše, da ne podirajo tega, kar šola zida, da ne pohujšujejo otrok s slabimi izgledi.

7. Doraščajoči mladini naj se dačo pri izstopu iz šole spominski spis, ki ob-

segaj v kratkih besedah navodilo za razumno življenje in telesno kulturo. Obenem naj se jih previdno pouči o spolni higijeni, opozori naj se jih na delikaten način na odgovornost za zdravje potomcev, ki jih bodo rodili.

Najboljši vzgojitelj ostane v vsakem slučaju živ vzgled. Otroci polago besedam starejših le toliko važnosti, kolikor se krijejo z njihovimi dejanji. Zato predlagamo dalje:

8. Z ozirom na to, da zavisi uspeh protialkoholne in protinikotinske vzgoje od učitelja, ki ne vrši svojih dolžnosti obrtniško, temveč se ravna sam po naukih, ko jih uči, naj se mu alkoholna in nikotinska abstinenca štejeta kot plus pri sicer jednaki kvalifikaciji.

9. Pri oddaji mest na pedagogiju naj se da pri enaki kvalifikaciji prednost abstinentu.

Učitelj, pedagog je poleg zdravnika najbolj poklican in najbolj odgovoren faktor, ki naj pomaga odstraniti v ljudstvu staro vero o potrebi strupenih užitkov. Ponavljamo, da je ljudstvo v največji nevarnosti: pijanost in kajenje pa še povečujeta pogubonosni vpliv slabega hranjenja. Najnujnejša potreba sedanjega časa je, da poklicani krogi takoj uresničijo naš predlog. Predlog je bil soglasno sprejet, razven točke 8 in 9, kjer se govori, da naj se pri enaki kvalifikaciji daje prednost abstinentu.

c. Amerikance vsak ljudskošolski otrok stane na leto 26 dolarjev, Anglijo 1.832, Francijo 10.44, Nemčijo 12.17 in Avstrijo 1.61 dolarja.

c. V Ronicah pri Prostějovu se vrši od 10. avgusta do 10. septembra t. l. učiteljski tečaj za deška ročna dela. Stroške krijeja deloma država, deloma občina. Udeležencev je 33, približno toliko pa se jih je zavrnilo. In pri nas?

Iz Jugoslavije.

— Poročevalci višjega šolskega sveta v petek, 12. septembra in v soboto, 13. septembra ne bodo sprejemali strank, ker se vrši ta dan seja višjega šolskega sveta.

— Opozarjamo naše zastopnike v šol. korporacijah. V časopisih so bili objavljeni pogoji za sprejem v trg. šolo v Novem mestu. V prvi letnik se bodo sprejeli učenci, »ki so saj z zadostnim uspehom dovršili četrti razred kake srednje šole ali popolno meščansko šolo.« V pripravljani razred se bodo pa sprejeli učenci in učence, ki so izpolnili 13 let, ter imajo ugodno izpričevalo dovršene ljudske šole. Potemtakem velja en pripravljani razred trgovske šole toliko, kakor štiri razredi srednje ali meščanske šole. Enako čudne predpise smo čitali zadnjič za sprejem v trgovski tečaj na liceju v Ljubljani. Zahtevajo sub a. — 8 razredov kake ljudske šole in sub c. — 2 letnika učiteljskega. Velika nesmisel je to. Naši zastopniki pa naj poskrbe, da se slične krivice odpravijo. Posebno, da se 2 letnikov učiteljskega ne bo stavilo v enako vrsto z 8 razredi ljudske šole. — Enako čudno se glasi razpis vodstva drž. učiteljske v Velikovcu. Isto prihaja zopet na dan s pripravljanimi razredi za učiteljskega, dasi se ustanovi tam tudi meščanska šola. Eno leto pripravljavnice naj nadomesti tri ali štiri leta meščanske šole! Opozarjamo tožadavno na resolucije koroskega učiteljstva.

— »Kdo je kriv?« Z ozirom na notico v »Našem glasu« od 1. septembra t. l. podajemo v dokaz nekaj slučajev. — Učiteljica s štirimi otroci je vložila že v prvi polovici julija vse podatke za nakazilo plače. Hodila je od urada do urada in urgirala izplačilo za mesec avgust. Prišel je prvi september! Prejeti bi morala plačo že za september, a je še za avgust ni prejela. Zopet tekanje od urada do urada. »Bomol, bomol, bomol! — Čimprej bo inoče!« Akti pa romajo od viš. šol. sveta do finančnega ravnateljstva in od tam nazaj. Kako bo preživljala sebe in družino že v drugem mesecu brez plače, o tem »avstrijski« birokrati ne premišlujejo, saj oni ne trpe pri tem. — Drugi slučaj: Viš. šol. svet nakaže draginjsko doklado z utemeljitvijo, po katerih določilih se ima nakazati. Akt gre v finačni oddelek, ki črta vso doklado. »Višji šolski svet Vam jo je priznal, mi Vam jo pa ne!« Naj se vsaj poprej uradi med seboj spozumejo, da ne bodo stranke trpele! In akt roma zopet od ene oblasti do druge že drugi mesec in ni nakazila ne za plačo in ne za draginjsko doklado. Vsa urgiranja ne popsejijo rešitve zadeve. Stranka pa trpi gmotno škodo. — Tretji slučaj: Učiteljica je bila premeščena in dobila hkrati dopust že februarja meseca. Plačo bi morala prejemati naprej. A hkratu z dopustom ji je bila nenadno ustavljena tudi plača in se ji ni niti do septembra posrečilo, da bi ji bila nakazana; vkljub temu, da ji po vsej pravici pripade. — Zakoni so dvojji: en

so juridični, drugi so človeški! Več srca z ljudmi, pa bo odpravljen birokratizem in bo naša uprava bolj demokratična kakor je sedaj. Kdo je kriv? Kriv je sistem in oni, ki nosijo ta sistem — t. j. so gotovi uradniki in njihovo ozkosrčno mišljenje. Nikakor ni naš namen delati krivice ali obsojati uradniški stan kot tak; pač pa je v interesu naše stvari opozoriti uradništvo, naj samo začne boj proti temu sistemu v uradih in naj ga iztrebi iz naših uradov. Imen se nam ne zdi umestno prinašati, kakor nas pozivlje »Naš Glas« in po pravici povedano, tudi ni zaenkrat še čas, da bi izsledili, kdo sedi na aktih in lovi pike. Kako se odteguje dohodke, je posebno poglavje. Če bo potrebno, pa tudi to napravimo! Presojajte stvar s človeškega stališča in dajte ljudem vsaj pravočasno plačo, ki jim gre! To naj velja našim oblastvom. Danes nihče ne bo biti odgovoren in zvrča krivdo en urad na drugega. Proč torej s takimi slučajmi, ki so v škodo in ne prinašajo ugleda državi in goje pri ljudel nezaupanje do uprave. Ozkosrčnost sega celo tako daleč, da odtrguje finančna oblast uradistvu celo doklade in dohodke, ki so jih uživali in so jim bili priznani od avstrijske uprave. To naj pospešuje navdušenje in hvalo državne uprave, ki jim odtrga pol dohodkov? Z mirno vestjo pa tudi trdimo, da to le zaradi ozkosrčnega tolmačenja predpisov in zakona od višjega uradništva. Kakor hitro bo zadeva zrelejša, podamo tudi o teh slučajih podrobnejša pojasnila, da dokazemo tudi poglavje o ozkosrčnem odščipavanju in prikrajševanju učiteljstva in njega dohodkov.

— Štajerski upokojeni slovenski šolski voditelji in nadučitelji za pravico pokojnine. Ako bi se upokojenim šolskim vodjem do 31. dec. 1918 od deželne vlade za Slovenijo v Ljubljani pokojnina za vodstvo dodatno ne pripoznala, tedaj bi se ž njimi ravnavo ravnatoko poniževalno in zaničljivo, kakor je nemški dež. odbor in dež. šolski svet v Gradcu postopal v začetku šolske preosnove, leta 1867 itd. z vsemi učitelji. Da so z denarjem še bolj skoparili, izmislili so si takrat tudi tako imenovane »podučitelje«, s sramotno letno plačo 330 gld (660 K) po zrelosti izkušnji, in 440 gld (880 K) po usposobljenostnem izpitu. Pa ti nesrečni povrh niso prejeli niti starostne doklade. Le učitelji so dobivali petletnice po 50 gld (100 K), ki so jih pa tudi lahko izgubili zaradi kake ovadbe, zlasti po nemčursem okrajnem šol. nadzorniku Ambrožiču, očetu celjskega dr. Ambroschitza. Do leta 1890 niso imeli tudi na enorazrednicah nikake odškodnine za šolsko vodstvo; po tem času se jim je pa priznalo 40 gld (80 K). Od dveh razredov naprej so dobivali po 50 in več gld (100 K) že v začetku. Ta sramotna doba je trajala 32. črnih let« do l. 1899, kar spada v bridek spomin in v nečast na Nemce! — Takrat pa se je vse štajersko šolsko osobje dvignilo in napravilo občo pritožbo na dež. odbor, na kar se je izdatno zboljšalo stanje; odstranili so tudi sramotno ime »podučiteljev«. Dva voditelja te pritožbe, Horvatek in Kiler, sta bila za to hudo kaznovana s »prestavo«, četudi sta postavno in korektno postopala. —

Due 14. februarja 1919 so se zboljšale od nove slovenske vlade v Ljubljani učiteljem zaradi draginje plače, pa daleč tako ne upokojencem izpred konca leta 1918; najmanj se je pa odškodovalo šolskim voditeljem s trudom odsluženo delo. Nihče menda ni prejel popolnih »obljubljenih« 50 % poviška po svoji prejšnji plači, začeniši od 1. januarja 1919, ker se je gledalo samo na leta, ne pa tudi na visokost pokojnine, zlasti ne za šolsko vodstvo. Samo eden slučaj v dokaz: Od leta 1899« so bili trije osnovani plačilni razredi po 1400, 1200 in 1000 K.

Oni, ki je bil po 20 def. letih na enorazrednici v 1. razredu po 1400 K upokojen, je imel tudi 4 petletnice po 200 K, torej 800 K, potem 2 desetletnici tudi po 200 K, to je 400 K, in 150 K opravilne doklade. — Na večrazrednicah je bila višja doklada. — Skupaj je torej 2750 K. To da prvih 10 let po 40 % in drugih 10 let le po 2 % 1650 K pokojnine. — Dve začasni leti se uračunjeni niste. — Ako se k temu pršteje obljubljenih 50 % od te svote, to je 825 K, zneske skupaj 2475 K, a nakazano je le, od 16 do 20 let, 2000 K, torej 475 K manj! Če pa vzamemo namesto 1., drugi plač. razred po 1200 K, dočim drugo treje ostane, je razlika 295 K. Pri tretjem in zadnjem plač. razredu, z 1000 kron, je znižano za 115 K. Tako je pri vseh postavkah do 35 ali več let in 5100 kron vedne večja razlika in izguba.

Ker pa dež. vlada tega sedaj gotovo ne bo več preračunala in popravljala, zato naj naredbo od 18. julija 1919 za vpokojence, poselno še za šolske vodje v toliko izpolni, da bo 50 % točno izplačala. To tembolj, ker se upokojencem obeta inno-